

אתאיסט

עזרא אוריון

א

ט

כסטים קדומים, מקראיים, ששרדו והגיעו אלינו, תופסים את מצבו של האדם כנואש, ארוך, מושלך החוצה, גולה, נידון לעבודת פרך לכל חייו על פני אדמה מקוללת. יצירת הנפל של אלהים, נידון למות שלא בפניו — —

הוא דחפי עפר קצרים להתרומם — — כל הגמול שמציעות עשרת הדיברות, עבור התנהגות טובה, הוא רק רחיית המוות, "למען יאריכוך". אין במקרא תקווה כלשהי ולו הזעירה ביותר, לחנינה.

המנוס, החמיקות מוודאות המוות, תעשיית התקוה, משיח, סיכוי לקיום שלאחר החיים, הם בֶּסֶט־סֶלֶרס מאוחרים יותר, מראשית ספירת הנוצרים. הם נחטפים מאז ועד רגע זה ברכבות מהדורות. המארכסזום של המאה ה־19 וראשית המאה הזאת רכב על דחף אתאיסטי-משיחי של אשליות לגבי טיבם ועתידם של המקופחים הפרולטאריים.

"אין המוות קץ הדברים כלל וכלל... לולא היתה לאדם תודעת נצח... אילו נמצאה בתשתית כל הדברים רק ריקנות פעורה ללא קרקעית... מה היו החיים אם לא יאוש?" (קירקגור)

"האם אלהים קיים רק בנשמות המאמינים או שהינו שולט בעולם כאורח בלתי תלוי... לעולם לא נוכל לברר זאת בדרכים מדעיות" (פלאנק)

"כשאני רואה כיצד שיטות פילוסופיות נתפסות בזו אחר זו לאמונה... במציאותה של אבהות מאחורי התופעות... אנו כפופים ליצר קדום... שאיננו ניתן לעקירה... הננו חיות עדריות... שיטות אלה אינן אלא גישושיה של חיה עדרית עזובה... המחפשת את עדרה או את רועה עדרה... במרחבים העצומים שבין הכוכבים..." (ז' מארי)

ואילו קאמי דוחה כל נרקוזה בשנת 1940. "האדם ללא תקווה מודע לכך שאינו שייך לעתיד..." סיויפוס שלו הוא "אבסורדי וטרגי מפני שהוא מודע... ללא תקווה וללא פחד... האבסורד מאיר את עיני: אין מחר... הוא איננו מפעיל תקווה..."

הבחירה בסיויפוס כמגלם את הנידונות המודעת, הצלולה, מחטיאה חלקית. סיויפוס איננו רלבנטי לגבי הנידון למוות. גורלו הוא להשקיע לנצח מאמצי שוא. הוא נידון לעקרנות, אך הוא חלק מן האינסופי. "השאלה היחידה הרצינית באמת" איננה שאלת ההתאבדות, מתוך פסילת החיים האלה, אלא שאלת המוות הבלתי נמנע, המתקרב.

זהו מחנה הכחדה למיליארים. לנו ולסיויפוס נועד גורל שונה מאד. "מרד" הוא מושג רחוק מכאן, כיוון שהוא עמוס הקשרים של אלימות הרוואית

הייתי בוחר בדומיה, הצלילות, כללא-עפעף. ה"אבסורד" הרציני באמת היא ההתנגחות בין הדחף להתקיים לבין ודאות המוות המתקרב. "אבסורד" הרכה פחות רציני "נולד מעימות בין הזעקה האנושית לבין השתיקה חסרת ההיגיון של העולם... בין האדם לבין אי הבהירות שלו..." (קאמי)

זעקות המעמקים הנוראות באמת הן — — לא — א — למו — ו — ת — — ! — ! — —

ה"נוסטאלגיה", הכמיהה למשמעות, ללכידות, לתבניות, להשתייכות מתלוות לוודאות הבלתי-נמנע ומחריפות את המצוקה השואבת אותנו אל הנרקוזה של האכזחה המטפיסית.

ותחנות חמיקה פזורות לאורך הדרך. תחנות הרדמת פחדים. כמיהה של הבודד לדיאלוג, ליחסי אני-אתה עליון (בובר) היא עוד ניסוח מתכוון של מנוס בן זמננו.

כיהיד, חולף, מיקרוסקופי, אני דוחה כל "אתה" מטפיסי. עצם הרעיון, על קיומו הממשי של "אלהים", מפקיע ממין האדם את זכויות היוצרים שלנו על הקומפוזיציה הזאת.

ההומוסאפיינס הפיק את אלהים. בתערוכת היחיד של המין האנושי תלוי "אלהים" על קיר שלם, במתווה עמום, הוא זרם תודעה קולקטיבי. הוא תהליך רוחני שהחל אי-שם בפלייסטוקן*. הוא ביטוי, מתפתח ללא הרף, של כמה מן המפלסים העילאיים של האנושי; ולשפלותו, ליצר ההתרפסות שלו, לרצון לשרת שלו, לעדריות שלו, למסדריות שלו, ל"מנוס מחופש" שלו, לאימת המוות שלו — —

איננת "אלהים", מחוץ להכרתו של האדם, היא כהגדרת העמדה הזאת. הוא קיים רק במוחות אלה המאמינים בו. הוא קיים באותה קטגוריה שבה קיימים

על חטא שחטאנו כרוקמות אל בְּגוֹן וּבְחָרָב פִּיפּוֹת בֵּיד — לעשות נקמה בגוים, תוכחות בלאמים, לאטר מלכיהם בזקים ונכבדיהם ככבלי ברזל, לעשות בהם משפח, כתיב, הָרַר הוּא.

ועל חטא שחטאנו בשפיכות דמים,

אחת ואחת, אחת ושפים, עד

אחת וחמשים ומאה ומאה ומאתים,

ועוד ילדי בירות אלפים ומאתים,

בתוך הרוגי לַכְּנוֹן, ח"י אלפים, ת"ש וחמשים ושנים.

על חטא שחטאנו בתוככי בירות, בפרכיה ומחנותיה,

בצידון ובנותיה ובצור ובנותיה —

אשר מלאו את התצרות חללים

וגם היו פתיים קבריהם,

פרח לַכְּנוֹן אַמְלֵל.

ועל כלם, בשער הסליחות, לא נסלח לנו, לא נמחל לנו, לא כפר לנו.

עד אשר נאמר —

חטאנו

ומורא עשינו

ובדעת רעה היינו עומדים

ובדרך רחוקה היינו מהלכים

וכשם שעשינו איננו עושים —

כי אז נסלח לנו על כל חטאתינו ונמחל לנו על כל עונותינו ונכפר לנו

על כל פשעינו.

ענת דברת

ליל פורים

בינתיים נבעו סדקים

באפור,

נקרעו גומיות

שחברו

אל הלח השפרות

המאשרת.

חזרתי ולבשתי אותי

קילומטרים קדימה,

בצמח לילית —

זרקת בפרדס

את בקבוקי הזין

מגרדת עקיצה

אמיתית,

אנשים נשרו

ממני

כמו פדורי צמר-גפן.

חפשתי מסרק ומראה.

פורים

היתה לי

מתק של תחפשת.

יופי של

רצה אחרי

המסכה —

ונזונת של שנות השלשים

כלאה אותי בתוכה

והמשיכה.

הייתי

בתוכה מלנה פשוטה,

עוצרת דעה, גוננת צעדי

ריקוד —

עד פורים הבא —

בשאהיה נסיכה.

ושוב,

וחזרתי בי.

ושוב

אֶהְבֹּת

לעולם לא אבין

איך שערות חוזרות וצומחות

וראי אינו נשבר לעולם

היו ימים שהתהום היתה.

ולא הגבעות הקלות

ולא מה שפיניהן

ולא עורכים שקטים

שותים בשלולית —

רק תרנגול משגע.

לעולם לא אבין איך נתתי

כף לפחד

לקחת ממני שעה של תרדמה

בחול החם פן

יגנב ממני

שמי.

"אותלו", "המלט" או פסל "האיש בעל האף השבור". ההומוסאפיניס הוא מין יוצר, רליגיזווי, חולף. כיחיד חד-פעמי אני דוחה כל "אתה" מטפסי. כל דיאלוג היררכי משפיל אותי. אני מסיק את עיקרון הנדיחות של קיומי, אקראיות מרתקת, בת כמה עשיריות שניה. דוחה כל נקווה של קיום לאחר החיים או תכליתיות תבונית כלשהי בסובב. חש סולידריות עם העומדים להיירות ועם אלה שגורו. מזהה בתפיסה הזאת, הדוחה כל אדנות שהיא, חירות שוויונית, אנרכיסטית, הדוחה כל גודו שהוא.

ב

ההומואקטוס תופס את כיוון רגליו היחפות. כיוון מטה, ככיוון הלאות, אפיסת הכוחות, "בור החלשים" (ח. גורי), כיוון העפר שממנו בא ואליו ישוב, כיוון הכניעה, הכיוון המיתולוגי של השאול, הכבידה, סופס האירוזיבי של מאמצי האקדמה להתרומם (טאגור), האנטרופיה. ואילו את כיוון ראשו תפס ככיוון הרוחני, הטירוף, האולימפוס. כפת הראדאר — האוריינטאציה הפסיכו-פיסית הזאת כוננה את הדחף הקמאי להמראה האנכית. המיתוסים של איקארוס ושל מגדל בבל הם ביטויים לדחף הזה. האדם תופס את עצמו כיצור מקורקע, או מסומרר ארצה. געגועים להתנשאות אנכית, נוסקת, שהיא ביתוק המילכוד הגורדי, חסר התקרה של מצבנו על קרום האדמה. אותה הדיפה פליסטית, כלפי מטה ולאחור, של הנוכחות היומיומית, להישאב אנכית דרך ה"רקיעים", אנטי-כבידה, אנטי-כניעה. ומכאן המושג "התעלות" וכל גרוריו. אמונה בישות האלהית הממוקמת ב"מרומים" קיימה "נמען" לאנרגיות הרוחניות האלה. כאתאיסט אני חי את הדחף הזה כדחף אבסורדי. דוקים כלשהו של קמאי וראציונלי בתוכי. מוצקים הם האטות בשטף אבק החלקיקים חומר הוא יקום

בקצות הטווחים של הרדיו-טלסקופים חווה החד-פעמי את קני המידה של קיומו עשירית שניה מרתקת כאין-שיעור זהו אתאים קוסמי — —

■ מסלע וערכים

חיים באיזור מדברי יכולים להיות מפגש איטי עם מסלע חשוף; עם סלעיות קשוחה, גרמית, איטית ללא שיעור. סלעים הם מאגרים אלמים של דומיה מתרחקת לאחור אל היווצרות "מערכת השמש". הגיאולוגיה מזהה מולנו שכבות קרטון וגיר כמשקעי "תטיס" שנתרבו ונסתלעו לאיטם 35 עד 50 מיליון שנה לפני בגין. היא מזהה צפונות-מזרחית מכאן שכבות גיר, דולומיט וצור נטיות עד ניצבות האוצרות 80 עד 100 מיליון שנה (סנון עד קנומן); מזהה לאורך השבר הסורי-אפריקאי מחשופי מסלע קריסטאליני, גריסי, פרקאמברי, בן 600 עד 1000 מיליון ויותר — גיל המים הוא כ-4 מיליארד. גיל החלקיקים הוא כ-20 מיליארד, שהוא גיל היקום, כפי שהוא נתפס כרגע — —

תפיסת מימדי זמן אלה היא מעבר לכושר ההשגה; אך מפגש איטי עם מסלע מעביר אותך סף אל סדרי הגודל ההם. סלעים הם האטת פרודות; הם דחיסויות, ערפיליות, קהילות חולפות של חלקיקי אנרגיה מגיל היקום — טלסקופים בני זמננו מזהים אור שמשות שכבו לפני 5 מיליארד. אור זה חולף ירדי על פנינו עכשיו; כך שאנו צופים בו לאחור אל תהומות מגיל היקום — האסטרונומיה מתארת כיום חלל המשתרע לקוטר של 20 מיליארדי שנות אור (2×10^9); הנושא תרחיף אינספור גאלאקסיות ספיראליות בנות מיליארדי "מערכות שמש" וסופות גאז זוהר — —

1/10% מכלל מסת היקום הזה היא מסלע; היא מדבריות.

תפיסת מימדי חלל אלה גם היא מעבר לכושר ההשגה החולף. סלעים מעבירים אותך סף אל העבר ההוא. חשיפות המסלע המדברי ממחישה עזות את מאמצי ההתנשאות הטקטוניים; את העתקי השבירה; את תהליכי הבלייה וההסרה האיטיים ללא שיעור. בשטפונות חורף פתאומיים דוהרת דינמיות סואנת על-פני הסטטי הדומם; נושאת בלית אל העבר האנטרופיה. ב-insight גיאולוגי אתה תופס את הקרום הסלעי כדינמיות; כחזיתות דחיסה; כטקטוניקה של פלטות; כפיסול טקטוני. הימדדות עם מסלע, scaling, היא חוויית מפתח בהתחוורת מערכת ערכים; כמוכן של לעומת, לנוכח, אל מול מימדי הזמן, החלל, האיטיות הסלעית, הרומיה, טווחי שנות האור.

מתחוות בה אוניברסאליות של קהילות חלקיקים. יחיד, "עם נבחר", השמים, הם קהילות חלקיקים חולפות במרחב ובזמן אינסופיים; הם אירוע מרתק, קומי, מתסכל, נואל, מדהים, מייאש וכי'. מתחוורת בה שפיות צלולה שאינה נסחפת אחרי "נזר הכריאה" — "אור לגויים" — "עיר נצח" — "לעד" — "לא תחלק עוד לעולמים" — "לדורי דורות" — "לשלטון כחרתנו" — "כנעני" — — מתחוורת בה שפיות הבוחרת במשפחת האדמה,

בכל החי, בארץ הראשית בכל האדם; שוללת אדנות כלשהי; משיח כלשהו "מלך ישראל" כלשהו. ההבקה החד-פעמי של הווייתך; מימדך כיחיד; כעם; נקטור מיקרוסקופי מכדרר לעבר שער אירציונאלי; מרתק; צמת נקטורים טרודה, נשורת ונפרמת דלתה אחרי דלתה — —

■ קתרסיס חילוני

בדבריו החרישיים על גבולותיה של החשיכה הרציונאלית, מסביר לנו פסיקאי יהודי ידוע שהמדע לא יוכל לחדור בשום עתיד שהוא אל מעבר ל"חקר העובדות והאופנים שבהם הן מתנות זו את זו"; ומציע שאת התשובות על שאלות סיבת, מטרות, פשר, שחר כל ההווה, נבקש בתפיסה הדתית. כיחיד מיקרוסקופי, חולף, יוצר, שמאלי, אני דוחה הצעה זו; וכל אחרת המשלה אותנו בתקווה לתשובות ארגעה; דוחה כל כפיפות לאדנות רוחנית כלשהי.

מעבר להכרה הטווייה תבונית, קואורדינטות, גיאומטריות, מתמטיקות, משתרעת, נפקחת, ההתחוורת המיקרו-גאלאכתית. אתה צפיפות להרף של חלקיקים בני מיליארדים — — זוהי התחוורת חילונית. על פני הקלעים הקדמיים מפעילה ומרתקת אותנו האמנות ככח הקומפוזיציות שלה; שואבת אותנו מעבר להן אל עומקים לחים, נפערים של מירוק הפחד והחמלה; ומעבר לאלה אל קצות הטווחים העמומים של הכרת; של הארת, של חנית מצבורי-הותו-גורלו-של מין האדם-הזה-הירוי-המיקרו-גאלאכתי — —

בכל קתרסיס יש משהו אוניברסאלי; יש חוויית השתייכות למשפחת הנידונים להכחדה; השתייכות גורלית; חווייה של סולידאריות; של 'espri de cor' עם מעולים ללא תקווה וללא פחד — —

מדרשת שדה בוקר
יוני-דצמבר 1982

לפד
לשונך

קִיח
חורש תשרי תש"א
 בתוצאת הסוכרות המדעית של האקוסטיקה ללשון העברית
 ערכה שושנה ברום

אֲבָקָה
ישו ריבם אבקה

לְשׁוֹן הָאֲבִזָּם

רוֹכֵסֵן מִתְפָּרֵד

תָּךְ
ישו ריבם תכים

תָּךְ הַכֶּלֶה
חור בתפר יריע

תָּךְ אֲבָקָה
חור הדומה לשליבה על שפת האבקה

תָּךְ נִסְתָּר
חור הנסתר בתוך הקיפול

תָּךְ דַּעְתָּךְ: הכלכה, הבלב, מכליב, משורש ב-ל-ב, הם, ועניינם תפירה בתכים גסים, הקפד אמא לכסא את הבייית הרפה בסוף החיבה במלים הכליב, סכליב ודומיהן. ולא תישמענה כעין מחליף וכי"ב

חור באריג, בדרך כלל מעובד סביב, המשמש לרכיסת כפתור
באנגלית: buttonhole

הבחן בין אבקה לבין לולאה הולושה היא רצועה קטנה של אריג או של חוטים - מחוברת בשני קצותיה - לשם רכיסת הכפתור או להשתלת תגורה
באנגלית: thread loop eyelet

חתיכת סתכת קטרת כעין מסמר, המחוברת לאבזם ועוברת דרך האבקה
באנגלית: pinning eyelet

רוכסן הנפתח עם שולי הבגד ידוע בלשון העם: "רוכסן פאסנס"
באנגלית: separating zipper

כל אחת מן היחידות, שהתפר מצטרף מהן
באנגלית: stitch

כמה סוגי תכים הם, ואלה קצתם:

תָּךְ מַל
תפר בשפת האריג כדי לשמרו מהתפוררות

תָּךְ קִבּוּץ
תפר בתפר החמה לתפר מבוטב בתכים גדולים, ומאפשר קיבוץ אריג במשיכת החוט

הסנה
חברת שראלית לביגוד בע"מ
 ירושלים - תל אביב - חיפה